

Kritičnost a filosofie

V čem spočívá ona kritičnost, bez níž rozum není dost rozumný a bez níž filosofie není dost filosofická? Především v plném vědomí, že rozum vůbec a filosofování zvláště se nemůže přímo dotknout skutečnosti, že skutečnost nemá prostě před sebou a že jí pouhou svou myšlenkou nedisponuje. Rozum znamená rozumění, porozumění, pochopení. Rozumět však můžeme jen něčemu rozumnému, pochopit můžeme jen něco, co dává smysl. V tom musí být dokonce kantovský kriticismus kritizován a překonán: není pravda, že rozum vposledu poznává jen sám sebe. Není to lidský rozum, který „osmysluje“, tj. dává smysl tomu, s čím se (jakožto s ne-smyslným, smysl samo ze sebe nedávajícím) setkává a střetá. Filosofie stojí a padá s důvěrou, že se můžeme setkávat s něčím, co „dává“ smysl, aniž bychom do toho sami nějaký smysl museli vkládat. Zajisté ne všechno dává smysl. Nepochybně se rozum a filosofie setkávají také s leccíms, co smysl nedává, dokonce co je protismyslné a absurdní. Kritický rozum a kritická filosofie si budou vždycky dávat dobrý pozor na dvě věci: jedno nebezpečí ne-rozumu a ne-filosofičnosti spočívá v naivitě, s jakou předčasně, nezdůvodněně a bez znalosti věci přisuzujeme smysl něčemu, co možná smysl nemá; druhé nebezpečí spočívá v opaku, totiž že předčasně, nezdůvodněně a bez dostatečné znalosti věci popíráme smysl tam, kde jej zatím nejsme schopni (a často ani ochotni) nahlédnout.

(Písek, 960107-3.)